

Osmanzade Hamdi Bey (Hamdi Aksoy) (1883-1961)

1883'te İzmir'de dünyaya gelen ve yaşamı boyunca aile adından hareketle "Osmanzade Hamdi Bey" olarak tanınan Hamdi Bey, İzmir'in köklü ailelerinden Osmanzadeler'e mensuptur. Hal Tercümesinde de belirttiği üzere ailenin İzmir'de üç yüz senelik bir geçmişi bulunmaktadır. Ailenin kökenini Lale Devri'nin şair-i azamı Osmanzade Ahmed Tâib Efendi'ye dayandıranlar olduğu gibi sipahi emeklisi Kara Osman Ağa'ya dayandıranlar da vardır. Zamanla Saruhan Ayanı olan Kara Osman Ağa'nın vefatı sonrasında ikiye ayrılan ailenin bir kolunun Karaosmanoğulları, bir kısmının ise Osmanzadeler olarak varlıklarını devam ettirdiği söylenmektedir. Ailenin bugüne devamlılığı ise dört kardeş üzerinden ilerlemiştir. Bu kardeşler işgal döneminde İzmir Belediye Başkanlığı yapan Hacı Hasan Paşa, askeri doktor olan Altıparmak Osmanzade Raşit Efendi, Samim Kocagöz'ün annesi Osmanzade Ayşe Hanım ve Osmanzade Hamit Efendi olup Osmanzade Hamdi Bey, Osmanzade Hamit Efendi'nin soyundan gelmektedir. Buna göre Osmanzade Hamit Efendi'nin oğlu Osmanzade İsmail Fethi Efendi'nin Fatıma Bedriye Hanım ile evliliğinden Osmanzade Hamdi Bey, Osmanzade Faik Bey, Osmanzade Mükafat Hanım ve Osmanzade Mehmet Nuri Bey adlarında dört çocuğu vardır. Osmanzade Mükafat Hanım, Demokrat Parti'nin Karşıyaka İlçe Teşkilatını kuran kişidir. Kardeşlerden üçü hiç evlenmemiş; Mehmet Nuri Bey ise Karaosmanoğlu Hüsnüye Hanım ile evlenmiş ve altı çocuğu olmuştur. Osmanzade Hamdi Bey'le Osmanzade Altıparmak Raşit Efendi'nin torunu olan Milli Mücadele döneminde istihbarat faaliyetleriyle bilinen "Gavur Mümin" lakaplı jandarma subayı Mümin Aksoy kuzen çocuklarıdır. Latife Hanım'ın annesi Advıye Hanım ise Osmanzade Hamdi Bey'in halasının kızıdır. Osmanzade Ailesi'nde son sözü söyleyen isim olarak kabul gören ve Soyadı Kanunu ile beraber Atatürk'ün isteği üzerine "Aksoy" soy ismini alan Hamdi Bey, tüm ailenin bu soyadını kullanmasını isterken aile adlarıyla bilinen İzmir'in "Osmanzade" semti de bu tarihte isim değişikliğine giderek günümüze kadar "Aksoy" olarak gelmiştir.

ارطغرل مینوقمیا، زاده حمدی بک
مجله الحاق تاریخی : ۱۰ اکتوس ۳۳۶

İlk eğitimlerini Sıbyan Mektebi ile Rüştüyesinde tamamlayan, ardından İzmir Mülki İdadisi'ni ve Halkalı Ziraat Mektebi'ni bitiren Osmanzade Hamdi Bey, tarımla uğraşmasının yanı sıra İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin oldukça aktif isimlerinden birisidir. Teşkilatın Çatalca katib-i mesulü olarak çalışmış; 1912'de açılan İzmir Milli Kütüphane'nin kuruluşunu gerçekleştirmek için meydana getirilen Milli Kütüphane Encümeni üyelerinden olup bu kütüphanenin kurucuları arasında yer almıştır. Yakın arkadaşı Celal (Bayar) Bey'le beraber halkın nabzını tutmak ve Milli Mücadele'ye destek bulmak amacıyla köy köy dolaşan Osmanzade Hamdi Bey, 1919 yılının mayıs ayında Akhisar'a gelen Kazım (Özalp), İnceoğlu Hamit Şevket (İnce), Fethi (Özalp), Vasıf (Çınar), Esat (Çınar) Beyler ve Mülazım Selahattin ile Mülazım Necati Efendilere katılarak Kuva-yı Milliye içinde yer almış; Balıkesir'deki Kuva-yı Milliye'nin güçlenmesinde önemli rol oynamıştır.

Aydın, Nazilli ve Alaşehir Cephelerinde de mücadele eden Osmanzade Hamdi Bey, akrabası olan Osmanzade Mümin Bey vasıtasıyla gizli olarak erken bir tarihte Ankara'ya geçebilmiştir. Gerek bu süreçte gerekse henüz İstanbul'dayken basın aracılığıyla halka seslenmede oldukça önemli rol oynamıştır. Gazeteci kimliği birçok gazete

içerisinde görünen Osmanzade Hamdi Bey, Yenigün gazetesinin sorumlu müdürlüğünü yapmış ve İstanbul'daki yazı ve idare kadrosunun mühim isimlerinden birisi olmuştur. Hakimiyet-i Milliye'nin yazar kadrosunda da yer alan Osmanzade Hamdi Bey, ilaveten Yeni Adana ve İstikbal gazetelerinin Ankara muhabiri olarak da görev yapmış ve yabancı basında çıkan haberlerin bu gazetelere naklini sağlamıştır. Bundan ayrı Osmanzade Hamdi Bey'in Hak ve Tasvir-i Efkâr'da da gazetecilik yaptığı bilinmektedir.

Milli Mücadele'de Akhisar Cephe Müfettişliği vazifesini de üstlenen Osmanzade Hamdi Bey'in milletvekilliği vazifesi ise TBMM'nin açılmasından yaklaşık dört ay sonra gerçekleşmiştir. İki yerden de seçilen İsmet (İnönü) Paşa'nın Edirne'yi, Mehmet Salih (Yeşiloğlu) Bey'in Erzurum'u tercih etmesiyle Ertuğrul'un boşta kalan sandalyelerine ara seçim neticesinde Mustafa Kemal (Güney) Bey'le birlikte seçilen isim Osmanzade Hamdi Bey olmuştur. Bu dönemde Karesi'den mebusluğa aday gösterilmesi istenmişse de belirtildiği gibi kendisi 17 Ağustos 1920'de İsmet Paşa'nın yerine Ertuğrul Mebusluğu'na seçilmiş ve 25 Ağustos'ta Meclis'e gelmiştir. Hamdi Bey'in bu ilk mebusluğunda aldığı oy; merkezden 49, Söğüt'ten 21, Yenişehir'den 10, İnegöl'den 33 olmak üzere toplamda 113'tür. Hamdi Bey'in mazbatası, 4 Eylül 1920'de TBMM'de kabul edilmiştir. Meclis ilk açıldığında İstanbul'dan gelerek Ertuğrul Mebusu olan Ahmet Hamdi (Lakşe) Bey'le karıştırılan Osmanzade Hamdi Bey'e atfen TBMM'nin ilk aylarında verdiği takrirler olduğunu söyleyen çalışmalar varsa da bu bilgiler doğru değildir. 151 Sicil Numaralı Osmanzade Hamdi Bey, 1920'den 1939'a kadar milletvekilliği yapmış ancak sadece ilk dönemde Ertuğrul'u temsilen TBMM'de yer almış, diğer dönemlerde İzmir'den mebus seçilmiştir. İşgallerin yaşandığı yerlere görevlendirildiğinden dolayı özellikle de Ertuğrul, Kütahya, Eskişehir'de bulunan ve Bilecik'te halkı bilinçlendirmek için çaba sarf eden, bu nedenle Meclis'te çok aktif olamayan Osmanzade Hamdi Bey, birinci dönemin ilk yasama yılında iki takrir vermiştir. Takrirlerden ilki 1920 yılı aralık ayı başında yapılan İstiklal Mahkemesi üyeliği seçimlerine yönelik olup seçimlerde kanunen 86 üye olması gerekirken 76 üyenin olduğunu, dolayısıyla seçimlerin yenilenmesini istemiştir. Ancak seçimlerin üçüncüsünde böyle bir zorunluluğun olmadığı gerekçesiyle bu takrir reddedilmiştir. Bahsi geçen üye seçimi 4 Aralık 1920'de yapılmış olup üçüncü turda Osmanzade Hamdi Bey de İstiklal Mahkemesi üyeliğine seçilmiştir. Osmanzade Hamdi Bey'in sunduğu diğer takrir ise milletvekillerin müteahhitlik yapmamasıyla ilgilidir. Bu yasama yılında bir defa söz alan Osmanzade Hamdi Bey, 1920 yılı Matbuat ve İstihbarat Müdüriyet-i Umumiyesi Bütçesine yönelik konuşmuş; Karesi Mebusu Abdülgafur Efendi'nin Yenigün gazetesine Matbuat Müdüriyeti'nin maddi destek sağladığına dair sözlerine cevaben böyle bir şey olmadığına değinmiştir. Üçüncü Yasama Yılı'nda tek bir teklifle gündemde yerini almış, 1919 yılı mayıs ayı başından 23 Nisan 1920'ye kadar vatanperverane hizmetlerde bulunan komutanlara ve subaylara iki sene kıdem zammı verilmesine dair bu teklifi Müdafaa-i Milliye Encümeni'ne gönderilmiştir. 15 Mayıs 1921 günlü esas defterinden hareketle Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubu kurucu üyeleri arasında olduğu görünen Osmanzade Hamdi Bey, 1921'de Hilal-i Ahmer tarafından oluşturulan ve kendisinin de üyesi olduğu Ertuğrul İmdat Heyeti'nin "Bilecik, Küplü, İnegöl, Bozüyük, İnönü, Alibeydüzü, Yayla, Akçapınar, Yenişehir, Saraycık, Yarhisar, Söğüt, Zeyve, Sıraca" için yardım toplanmasında büyük rol oynamıştır. 1922'de kurulan Muallimler Birliği'nin ve yine aynı sene kurulan Türkiye Matbuat Cemiyeti'nin kurucu üyeleri arasında da yer almış, 1923 Türkiye İktisat Kongresi'nde konuşulacak konuları belirlemek için oluşturulan Heyet-i Faale'nin üyelerinden biri olmuştur. Meclis'in ilk döneminde Milli Savunma, Maarif, İktisat, Dışişleri, İrşad, Mali Kanunlar ve PTT Komisyonlarında görev almıştır.

Osmanzade Hamdi Bey, TBMM'nin ikinci döneminde 716 oyla İzmir'den milletvekili seçilmiş, 30 Ekim 1923'te mazbatasını onaylanmıştır. Aynı şekilde üçüncü, dördüncü ve beşinci dönemlerde de İzmir Mebusu olarak Meclis'teki yerini korumuştur. Mustafa Kemal Paşa'nın verdiği "Türkiye Büyük Millet Meclisi birinci devre-i intihabiye azasından

oldukları halde cephede ve (İzmir) mıntakası Şimal grubunda asar-ı hamaset ve fedakârî gösteren zirde muharrer asker mebuslar ile sivil zevat-ı kirama dahi İstiklal Madalyası Kanunu'nun ikinci ve beşinci maddelerine tevfikân nisfî yeşil ve nisfî diğeri kırmızı şeritli İstiklal Madalyası itasını rica ederim efendim" şeklindeki tezkeresi doğrultusunda 21 Kasım 1923'te kırmızı-yeşil şeritli İstiklal Madalyası alan 25 kişiden biri olmuştur. Meclis'in İkinci Yasama Yılında matbuat telgraf ücretlerinin iki kuruşa indirilmesi için Erzincan Mebusu Emin (Lekili) Bey'le beraber kanun teklifinde bulunmuştur. Nafia, İrşad ve Maarif Komisyonlarında yer aldığı bu dönemde, 1926'da tuz nakliyatının Foça Limanı'ndan yapılmasına ve lastik ayakkabı ithal edilmesinin yasaklanmasına yönelik önerge sunmuştur. 1923'ün aralık ayında yapılan Türk Ocağı'nın ilk kongresinde idare heyetine seçilirken 1924 yılı Türk Ocağı Kurultayı'na Bergama ilçesinin temsilcisi olarak katılmıştır. Türkiye'nin ilk milli sigorta şirketi olan ve İş Bankası tarafından 1925'te Celal Bayar'ın öncülüğünde kurulan Anadolu Anonim Türk Sigorta'nın 1929 itibariyle idare meclisi üyesi olan Hamdi Bey, bu görevini 1960'a dek sürdürmüştür. 1927'de yapılan Türk Ocakları Dördüncü Umumi Kurultayı'nda ise Soma Türk Ocağı'nı temsil etmiştir. 1927 Genel Seçimleri'nde aldığı 1102 oyla yeniden İzmir Milletvekili seçilen Osmanzade Hamdi Bey, 15 Eylül'de mazbatasını almış, 1 Kasım'da TBMM'ye katılmıştır. 14 Kasım'da mazbatasını onaylanan Osmanzade Hamdi Bey bu yasama yılında da Maarif Komisyonu'nda görev almıştır. 31 Ocak 1928 tarihinde Türk Maarif Cemiyeti adıyla faaliyete başlayan Türk Eğitim Derneği'nin kurucu üyelerinden biri olan Osmanzade Hamdi Bey'in ismi Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kuruluş sürecinde bu partiye geçecekler arasında yer almışsa da bunun gerçekleşmediği görülmektedir. Kaldı ki adı geçen partinin kapanması hususunda Serbest Fırkacıların kendilerini "mazur ve mağdur" göstermeye çalıştıklarını düşünen Hamdi Bey, "yaptıkları hareketin bütün iç yüzüne vakıfız" yorumunda bulunmuştur. Üçüncü Dönemde, 26 Kasım 1930'da gerçekleştirilen Türk Tayyare Cemiyeti Kongresi'nde Genel Merkez Heyeti üyeliğine getirilmiş; 30 Kasım 1930'da ise Ankara'da toplanan Ziraat Bankası Umumi Heyeti'ne katılmak üzere İzmir'den seçilen üyeler arasında yer almıştır. 1931 Genel Seçimleri ile 1067 oy alarak bir kez daha İzmir'den milletvekili olan Osmanzade Hamdi Bey, 4 Mayıs 1931 günü TBMM'ye katılmıştır. Bu dönem de Maarif Komisyonu'nda bulunmuş, ayrıca İş Kanunu Tasarısı için kurulan komisyonda da üyelik yapmıştır. Dördüncü Yasama Yılı süresi içinde de Ziraat Bankası Umumi Heyeti'ndeki üyeliği devam eden Osmanzade Hamdi Bey'in İttihat Terakki günlerinden itibaren süren Celal (Bayar) ile dostluğunun bu yıllarda İş Bankası kapsamında daha da pekiştiği görülmektedir. Yönetim Kurulunda yer aldığı İş Bankası'nın 40'nci Şubelerini açmak için 1931'de Gaziantep'e, İskenderiye Şubesi'ni açmak için de 1932'de Mısır'a Celal Bey'le beraber giden Osmanzade Hamdi Bey, 1934'te yine Celal Bey'le Isparta Gülyağı Fabrikası'nın temel atma törenine katılmıştır. Gezilerdeki intibalarını dönem basınında kaleme alarak gazetecilik mesleğini milletvekilliği esnasında da sürdüren Osmanzade Hamdi Bey'in sadece bu geziler sırasındaki izlenimleri değil bunun yanı sıra katıldığı yurt dışı seyahatlerine dair izlenimlerini de yazı dizisi olarak gazetelerde kaleme aldığı görülmektedir. Bu dönemde Maraş Milletvekili Mithat (Alan) Bey'le Ankara'da trafik kazası geçiren Hamdi Bey, 8 Şubat 1935'te gerçekleştirilen Genel Seçimler neticesinde 1155 oy alarak son kez İzmir Milletvekili olmuştur. Seçim tutanağını 11 Şubat'ta alan Osmanzade Hamdi Aksoy, 1 Mart'ta TBMM'ye katılmış, 7 Mart'ta tutanağı onaylanmıştır. Bu süreç devam ederken 16 Şubat 1935'te de Hilal-i Ahmer Cemiyeti İzmir Vilayet Kongresi tarafından cemiyetin İzmir temsilcisi seçilmiştir. 25 Mayıs 1935'te yapılan Türk Hava Kurumu 6'ncı Kurultayı'nın ikinci toplantısında ise kurumun genel yönetim kurulu üyeliğine ve merkez yönetim kurulu yedek üyeliğine getirilmiştir. Maarif ve İktisat Encümenleri üyeliğinde bulunduğu bu yasama yılında da İş Bankası Yönetim Kurulunda yer alan Hamdi Aksoy'un Celal Bey'le yurt içi seyahatleri devam etmiş, aynı zamanda yurt dışına da bir çok gezi gerçekleştirmiştir. Ayrıca Başbakan İsmet İnönü'nün 1937'de Yunanistan'a yaptığı gezide de yer almıştır. Akhisar Tütüncüler Bankası'nın üyeleri arasında da yer alan Aksoy, resme düşkünlüğü ile de bilinmektedir ve Ankara'nın ilk

çiçek bahçesini Yenişehir'deki evinin bahçesinde vücuda getirmiş; Türkiye'de çiçek ve bahçeciliğin en büyük koruyucusu ve destekleyicisi olarak kabul görmüştür. Bu doğrultuda 1936'da İstanbul Çiçek ve Fidan Bahçıvanları Cemiyeti'nin hami başkanlığını kabul etmiş ve cemiyete bir mektup göndererek "çiçek ve ağaç sevgisinin en büyük medeniyet ölçüsü" olduğunu yazmıştır. 1 Aralık 1936'da Ankara'da açılan Birinci Balıkçılık Kongresi'nde delege olarak yer alan Hamdi Aksoy, sanat, basın ve siyaset çevreleri tarafından yardımseverliği ile tanınmaktadır. Osmanzade Hamdi Bey'den yardım isteyenlerden biri de Faruk Nafiz Çamlıbel'dir ve Çamlıbel milletvekili olma talebini şiir şeklinde bir mektupla 1938'de Hamdi Bey'e ilemiştir.

Çamlıbel, Tatlı Sert kitabına aldığı bu şiirinden ayrı Han Duvarları şiirini de Osmanzade Hamdi Bey'e ithaf etmiştir. Atatürk'ü yakından tanıyan isimler arasında yer alan Osmanzade Hamdi Bey, Atatürk'ün vefatı sonrasında 26 Aralık 1938 tarihli CHP Olağanüstü Kurultayı'nda parti nizamnamesinin genel başkanlık hakkındaki değişikliğine dair karar gereğince kura usulü seçilen komisyondaki isimlerden birisi olmuştur. 1939 Genel Seçimlerinde milletvekilliğine aday gösterilmeyen Osmanzade Hamdi Aksoy, aynı sene faaliyete geçen Ankara merkezli Arı ve Kümes Hayvanları Yetiştirme Cemiyeti'nin kurucularından biridir. 3 Aralık 1946'da Ödemiş CHP İlçe Kongresi Yönetim Kurulu'na seçilen Osmanzade Hamdi Bey, arkadaşı Celal Bayar'a Demokrat Parti'nin iktidara gelmesi halinde genel başkanlığı bırakmaması konusunda ısrar eden isim olarak bilinmektedir. Milletvekilliğinden sonra gazetecilik mesleğine dönmekle beraber siyasi ortamdan da tamamen çekilmeyen Aksoy, Demokrat Parti iktidarı döneminde İstanbul Belediye Meclis Üyeliği de yapmıştır. Bu üyeliği esnasında en yaşlı aza olarak 11 Temmuz 1958'de Kemal Aygün'ün Belediye Başkanı seçildiği celseyi de açan Osmanzade Hamdi Bey, bunun yanı sıra Anadolu Sigorta Şirketi'ndeki idare meclisi üyeliğini sürdürmüş, 1951-1958 yılları arasında da bu şirketin yönetim kurulu başkanlığını üstlenmiştir. 1 Nisan 1958 tarihi itibarıyla yeniden idare meclisi üyeliğine dönmüşse de 27 Mayıs 1960'tan sonra İstanbul Valiliği'nin aldığı kararla bu vazifesi sona erdirilmiştir. Osmanzade Hamdi Aksoy, darbenin birinci senesinde, 27 Mayıs 1961'de vefat etmiştir.

Selma GÖKTÜRK ÇETİNKAYA

KAYNAKÇA

CA, 30.10.0.0/181.248.1.

CA, 30.10.0.0/8.45.11.

ÇOKER, Fahri, **Türk Parlamento Tarihi, Milli Mücadele ve TBMM I. Dönem (1919-1923)**, Cilt I, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, Ankara 1994.

ÇOKER, Fahri, **Türk Parlamento Tarihi, TBMM IV. Dönem 1931-1935**, Cilt II, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, Ankara 1996.

GÜNEŞ, İhsan, **Türk Parlamento Tarihi, TBMM V. Dönem 1935-1939**, Cilt I, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, Ankara 2000.

GÜNEŞ, İhsan, **Türk Parlamento Tarihi, TBMM V. Dönem 1935-1939**, Cilt II, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, Ankara 2000.

MSB Askeri Tarih Arşivi, 110.9.1.11/23.0.42.

NEZİROĞLU, İrfan, **İstiklal Mahkemeleri (Kanun, Gerekçe ve Genel Kurul Tutanakları)**, Cilt I, TBMM Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2015.

ÖZTÜRK, Kazım, **Türk Parlamento Tarihi, TBMM II. Dönem, 1923-1927**, Cilt III, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, Ankara 1993.

ÖZTÜRK, Kazım, **Türk Parlamento Tarihi, TBMM III. Dönem, 1927-1931**, Cilt III, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, Ankara 1993.

SELVİ, Haluk-CIRIK, Bülent, **Milli Mücadele’de TBMM’ye Anadolu’dan Çekilen Telgraflar**, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara 2020.

TBMM, **TBMM Albümü**, Yenigün Matbaası, Ankara 1920.

TBMM Arşivi, Hamdi Aksoy’un Tercüme-i Hal Kağıdı.

TBMM Arşivi, Hamdi Aksoy’un Seçim Mazbatası, 17 Ağustos 1920.

TBMM Arşivi, Hamdi Aksoy’un Seçim Mazbatası, 17 Ekim 1923.

TBMM Arşivi, Hamdi Aksoy’un Seçim Mazbatası, 5 Eylül 1927.

TBMM Arşivi, Hamdi Aksoy’un Seçim Mazbatası, 27 Nisan 1931.

TBMM Arşivi, Hamdi Aksoy’un Seçim Mazbatası, 11 Şubat 1935.

TBMMZC, 1. Devre, 3. Cilt, 54. İçtima, 21 Ağustos 1920.

TBMMZC, 1. Devre, 3. Cilt, 55. İçtima, 22 Ağustos 1920.

TBMMZC, 1. Devre, 3. Cilt, 58. İçtima, 4 Eylül 1920.

TBMMZC, 1. Devre, 3. Cilt, 59. İçtima, 5 Eylül 1920.

TBMMZC, 1. Devre, 6. Cilt, 111. İçtima, 9 Aralık 1920.

TBMMZC, 1. Devre, 8. Cilt, 156. İçtima, 24 Şubat 1921.

TBMMZC, 1. Devre, 8. Cilt, 159. İçtima, 28 Şubat 1921.

TBMMZC, 1. Devre, 27. Cilt, 198. İçtima, 24 Şubat 1923.

TBMMZC, 2. Devre, 3. Cilt, 56. İçtima, 21 Kasım 1923.

TBMMZC, 2. Devre, 5. Cilt, 84. İçtima, 16 Ocak 1924.

AKAGÜNDÜZ, “Ankara Mektupları”, **Cumhuriyet**, 25 Ağustos 1945.

AKDEMİR, Gamze, “Mücadele ve Tahammül Adamıydı”, **Cumhuriyet Kitap**, 10 Haziran 2010.

AKSOY, Hamdi, “Yeni Şarap-Eski Vişi”, **Tan**, 26 Ağustos 1935.

AKSOY, Hamdi, “Hamdi Aksoy, Versay’ı Gezerken”, **Tan**, 20 Eylül 1935.

AKSOY, Hamdi, "Londra Başlı Başına Bir Cihana Benzer", **Anadolu**, 14 Mayıs 1938.

Akşam, 27 Eylül 1935.

Akşam, 26 Mayıs 1937.

Akşam, 27 Aralık 1938.

AKYÜZ, Ali Kami, "Tarihi Dresden", **Cumhuriyet**, 27 Eylül 1936.

Anadolu, 8 Şubat 1935.

Anadolu, 17 Şubat 1935.

Cumhuriyet, 6 Temmuz 1930.

Cumhuriyet, 18 Kasım 1930.

Cumhuriyet, 27 Kasım 1930.

Cumhuriyet, 31 Ekim 1930.

Cumhuriyet, 28 Ekim 1932.

Cumhuriyet, 19 Eylül 1930.

Cumhuriyet, 1 Nisan 1932.

Cumhuriyet, 4 Nisan 1932.

Cumhuriyet, 9 Nisan 1931.

Cumhuriyet, 21 Nisan 1931.

Cumhuriyet, 14 Haziran 1931.

Cumhuriyet, 3 Kasım 1931.

Cumhuriyet, 10 Kasım 1933.

Cumhuriyet, 9 Şubat 1935.

Cumhuriyet, 30 Kasım 1935.

Cumhuriyet, 25 Mart 1939.

Cumhuriyet, 12 Kasım 1939.

Cumhuriyet, 4 Aralık 1946.

Cumhuriyet, 12 Temmuz 1958.

Cumhuriyet, 29 Mayıs 1961.

Gazete Karşıyaka, "Aksoy'a İsmi Verilen Kahraman", Sayı 178, 14-20 Kasım 2023.

Gazete Karşıyaka, “Osmanzade’den Aksoy’a”, Sayı 190, 6-12 Şubat 2024.

Haber, 27 Kasım 1934.

Haber-Akşam Postası, 30 Kasım 1936.

Haber, 26 Aralık 1938.

Hakimiyet-i Milliye, 6 Şubat 1922.

Hakimiyet-i Milliye, 20 Mart 1922.

Hakimiyet-i Milliye, 3 Ekim 1934.

Hakimiyet-i Milliye, 10 Kasım 1934.

Hakimiyet-i Milliye, 27 Kasım 1934.

Kurun, 15 Eylül 1936.

Osmanzade Hamdi, “Antep’te Sevinç”, **Cumhuriyet**, 19 Haziran 1931.

SENEMOĞLU, Osman, “Faruk Nafiz Çamlıbel’den Hamdi Aksoy’a”, **Cumhuriyet Dergi**, 6 Ocak 1991.

Son Posta, 10 Ağustos 1930.

TALU, Ercüment Ekrem, “Ankara’da Herkese Açık Bulunan Bir Ev”, **Akşam**, 1 Nisan 1937.

Tan, 13 Eylül 1935.

Tan, 26 Mayıs 1937.

Ulus, 5 Şubat 1935.

Ulus, 26 Mayıs 1935.

Vakit, 20 Haziran 1931.

Vakit, 27 Ekim 1932.

Yeni Asır, 27 Kasım 1934.

Yeni Asır, 10 Şubat 1935.

Yeni Asır, 27 Mayıs 1935.

Yeni Sabah, 25 Mart 1939.

AKSOY, Yaşar, **Gavur Mümin Gazi Paşa’nın Casusu**, Kırmızı Kedi Yayınevi, İstanbul 2021.

BAYAR, Celal, **Ben de Yazdım**, Cilt II, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2018.

BAYAR, Celal, **Ben de Yazdım**, Cilt III, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2018.

ÇAMLİBEL, Faruk Nafiz, **Tatlı Sert**, Kanaat Kitabevi, İstanbul 1938.

ÇANAKÇI, Derviş, “Gizli Vatansever: Jandarma Subayı Gavur Mümin”, **Jandarma Dergisi**, Sayı 161, Şubat 2022, s. 50-55.

DOĞAN, Hamdi, “Cumhuriyet Döneminde Yerel Bankacılık: Akhisar Tütüncüler Bankası Örneği”, **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt IX, Sayı 18, 2012, s. 397-416.

GÜLMEZ, Nurettin, “1922 Yılında Anadolu Basını”, **Türk İstiklal Harbi’nin 100. Yılında 1922 Yılı Gelişmeleri**, Edt. Özlem Arslan, Türk Ocağı Yayınları, İstanbul 2022, s. 359-407.

HACIFETTAHOĞLU, İsmail, **Milli Mücadele’de Hilal-i Ahmer**, Türkiye Kızılay Derneği Yayınları, Ankara 2009.

KARA, Hidayet, ÇATMA, Bahattin, “Modern Türk Kimliğinin Oluşumunda Türk Kimdir Tartışmaları ve Türk Ocağı Kurultayı (1924)”, **Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimleri Dergisi**, Cilt V, Sayı 2, 2017, s. 339-360.

KARAL AKGÜN, Seçil-ULUĞTEKİN, Murat, **Hilal-i Ahmer’den Kızılay’a**, TDV Yayıncılık, Ankara 2002.

KAYIRAN, Mehmet-SAYGIN, Selami, “İzmir İktisat Kongresi”, **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Yakın Tarih Dergisi**, Cilt II, Sayı 5, 2019, s. 27-70.

KÖPRÜLÜ, Tuna, **Beyaz Saray Anıları**, Remzi Kitabevi, İstanbul 2003.

Milli Tarihimizden Bir Safha (Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin İlk Üyeleri), Haz. Hasan Cicioğlu, Erol Ülgen, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2018.

OĞUZ, İsmail, “Hukukçu Bir Kuva-yı Milliyeci: İbrahim Ethem Akıncı”, **Av. Teoman Ergül’e Armağan**, Edt. Ozan Ergül, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara 2017, s. 169-182.

ÖLÇEKÇİ, Haluk, “Cumhuriyetin İlk Yıllarında Türk Ocağı’nın Ankara’daki Faaliyetleri ve Kapatılması Meselesi”, **USBAD Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi**, Cilt II, Sayı 4, 2020, s. 664-690.

ÖZALP, Kazım, **Milli Mücadele 1919-1922**, Cilt I-II, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2020.

ÖZTÜRK, Yakup, **Memleket Mektep Meclis Arasında Bir Hayat Faruk Nafiz Çamlıbel**, Ebabil Yayınları, Ankara 2017.

SERÇE, Erkan, “Tanzimat’tan Cumhuriyet’e İzmir’de Kütüphanecilik”, **Erdem**, Cilt VII, Sayı 20, 1991, s. 735-750.

ŞAPOLYO, Enver Behnan, “Mustafa Necati”, **Türk Kültürü**, Sayı 85-96, 1969-1970, s. 222-226.

TOPRAK, Zafer, **Geçmişten Geleceğe Anadolu Sigorta, Türkiye’nin Sigortası**, Ofset Yapımevi, İstanbul 2010.

TUNA, Ezgi, **Batı Anadolu Türk Ocakları 1923-1931**, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Aydın 2015.

ÜÇÜNCÜ, Uğur, **Türk Kamuoyunda Büyük Taarruz**, Afyon Kocatepe Üniversitesi SBE Doktora Tezi, Afyonkarahisar 2010.

YILMAZ, Fikret, “Kara Osman-Oğlu Ataullah Ağa’ya Ait Malların Müsaderesi ve Bir Kira Defteri”, **Tarih İncelemeleri Dergisi**, Cilt V, Sayı 1, 1990, s. 239-250.

ARIKAN,

Mustafa,

“Anadolu’da

Yenigün

Gazetesi”, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/anadoluda-yenigun-gazetesi/?pdf=3853> (Eriřim Tarihi 20 Nisan 2024).

Türk Eğitim Derneği, “Kurucu Üyeler”, <https://ted.org.tr/kurucu-uyeler/> (Eriřim Tarihi 09 Mayıs 2024).

21/11/2024 tarihinde

<https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/osmanzade-hamdi-bey-hamdi-aksoy-1883-1961/?pdf=7297> adresinden erişilmiştir